

Llull també va conquerir València

Els consellers de Cultura de Catalunya, les Illes i el País Valencià crearen recentment un patronat per editar les obres de Ramon Llull. El conveni és una bona mostra de les possibilitats de col·laboració entre els tres territoris de llengua i cultura comunes i, metafòricament, un nou triomf del Beat mallorquí, els escrits del qual sempre van tenir una gran repercussió valenciana.

Lola BADIA*

No consta que Ramon Llull, que va tenir una vida agitada de viatges, projectes i disputes (1232-1316), posés mai els peus al regne de València; no hi fa pas res. València tenia prou habitants moros com per ocupar un lloc en el cor del «procurador dels infidels» (és a dir apòstol potencial) que se sentia Llull. D'altra banda, els escrits de Llull molt aviat van arribar al regne per la banda dels cristians; hi van arribar i hi van somoure els ànims, de manera tal que València va ser la primera llar d'un lul·lisme bel·licós i popular.

Heus ací alguns significatius episodis dels lul·lisme valencià, per no parlar de la presència del pensament del beat mallorquí en l'obra d'Ausiàs March; diuen que el seu pare, el poeta Pere March, li feia llegir la *Doctrina Pueril*, escrita feia poc més d'un segle per a la formació d'en Domènec Llull... Doncs sí, només un any després de la mort de Llull, a València ja el falsificaven. És tot un rècord de temps, perquè les falsificacions lul·lianes són tot un univers, però les valencianes són les més antigues i les més fidels a l'esperit del mestre. He tornat a llegir en honor d'aquest article

* Catedràtica de literatura catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Estàtua jacent de Llull a l'església de Sant Francesc, de Palma de Mallorca / Arxiu

l'Art de confessió i el *Llibre de Benedicta tu in mulieribus*, obra d'anònims valencians de la primera meitat del XIV: mereixen excel·lent *cum laude*. El primer nom conegut del lul·lisme valencià és el de Bernat Garí, un nou falsificador que es presenta com a deixeble de mestre Ramon (1338-1339).

Tanmateix, el lul·lisme no comença a fer soroll de debò, fins a l'època del Cisma. Són les darreres dè-

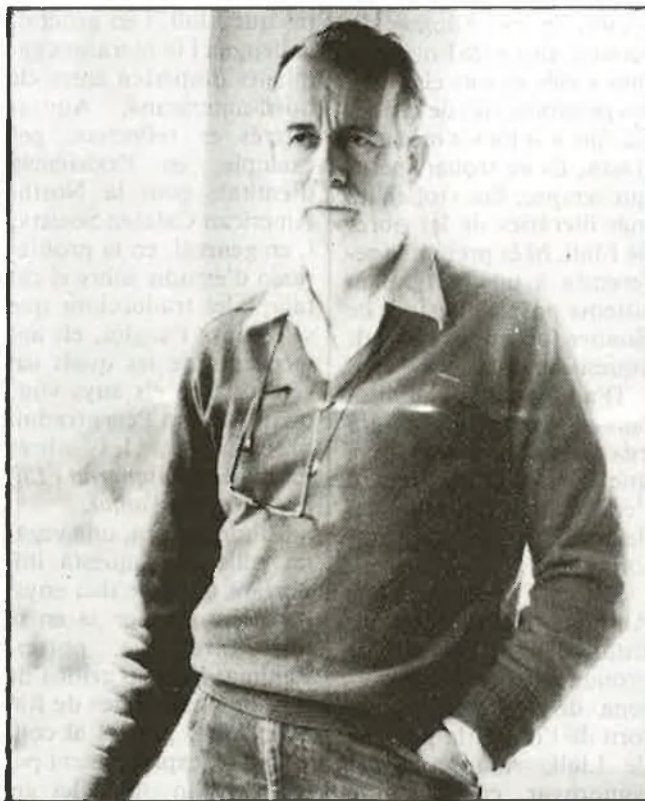
caades del XIV, i l'església travessa una crisi profunda. Els guardians de l'ortodòxia lliuren batalles a mort contra tota llei d'intents de renovació espiritual doctrinalment incontrolables; els reis, Pere el Cerimoniós, Joan I i Martí I, interfereixen en els afers del papat; els ordes religiosos es disputen la direcció de les consciències. El regne de València és el capdavanter d'un moviment d'espiritualitat popular fo-

ramental en la doctrina de Llull. Sabem molt poques coses de l'escola lul·liana que el franciscà Pere Rossell va fundar a Alcoi, de les activitats propagandístiques de Pere Sesplanes, rector de Silla, dels orígens valencians de l'estudiant de Lleida Antoni Riera, inflammat defensor de Llull, d'un grup de clergues seculars que professaven lliçons de lul·lisme a la ciutat de València entorn de 1390, davant d'un públic escandalosament constituït per homes i dones. De fet, el que sabem és que l'inquisidor Nicolau Eimeric va fer de tot entre 1372 i 1399 per destruir el lul·lisme valencià; de les seves invectives deduïm el tarannà dels seus enemics, tots gent de procedència socialment baixa i de formació improvisada; aquestes característiques dels seus opositors desesperaven l'inquisidor. ¿Com volem discutir de teologia amb sabaters, carnisers i botiguers? Mestre Ramon tenia la virtut d'enamorar la bona gent al segle XIV. Malgrat la perfídia d'Eimeric, el 1419 el papa Martí V des de Roma va exculpar el lul·lisme. La guerra encara no s'havia acabat, però. Eimeric és autor d'un *Manual d'Inquisidors* que situa els lul·listes entre els heretges. A cada nova edició del *Manual* els deixebles de mestre Ramon afilen les armes.

Així, doncs, al llarg del

segle XVI València torna a ser escenari de fervor lul·lístic i no solament perquè encara cueja la polèmica dels anys del Cisma; València a la primera meitat de segle torna a ser la capital del lul·lisme popular. Els temps han canviat. Ara a Espanya l'església mateixa encoratja l'estudi de Llull, d'ençà que el cardenal Cisneros ha esdevingut protector de les càtedres que a Mallorca, Alcalà i València professen l'Art de Ramon. A València ensenya públicament Jaume Janer des de 1505. Entre la gent del seu cercle es compta un asturià il·lustre, professor de retòrica a l'Estudi General de la ciutat: Alfonso de Proaza. Proaza publica quatre volums d'obres llatines de Llull i compila el primer catàleg lul·lià de la península; la seva vinculació amb Cisneros és estreta.

Potser, però, que parlem del sector popular anunciat d'aquest lul·lisme valencià del XVI. El protagonista n'és un clergue nascut a Santa Coloma de Queralt, però arrelat a València: Joan Bonllavi. L'originalitat i la importància de la militància lul·liana de Bonllavi rau en el fet que va tenir una iniciativa sense precedents: publicar textos de Llull en llengua vulgar. Des dels anys vuitanta del segle XV les premses havien multiplicat textos llatins del beat, però mai ningú abans de Bonllavi no s'havia adonat de la necessitat de fer entrar en aquest àmbit l'obra més pròpiament literària de Llull, la que tenia més possibilitats de ser llegida per un públic ampli. L'estampador valencià Joan Jofre acollia el projecte del clergue lul·lià i produïa una bella edició gòtica enllestida l'any 1521 que divulgava el text complet del *Blanquerna*.

Moll en publicarà l'edició catalana

/ J. Roselló

Llull als EUA

Una acurada antologia d'Anthony Bonner

Josep ROSSELLÓ
Ja han aparegut els dos volums de l'obra *Selected Works of Ramon Llull (1232-1316)*, un conjunt de traduccions —i encara més— de treballs de Llull, a cura d'Anthony Bonner. Es tracta, sens dubte, i tal com es reconeix als EUA, de la primera edició crítica de Ramon Llull en anglès.

Anthony Bonner, nord-americà, viu a Mallorca des de 1954. Com en tants altres casos, quasi per casualitat. Bonner residia a París, i va ésser un veí seu, també nord-americà i pintor, qui li parlà per pri-

mera vegada de Mallorca. «Me va pintar Mallorca com una illa paradisiàca, una illa com ara Tahiti... I vaig venir i, és clar, vaig quedar una mica decebut, perquè Mallorca no responia a la idea que tenia d'una illa polinèsia». Tanmateix, li va començar a agradar i, després de dos anys més de viure als Estats Units, tot preparant-se professionalment, va traslladar-se definitivament a Mallorca. Des de 1964, la família Bonner viu en una gran casa pagesa, als afores del poble de Puigpunyent, a l'estrep de la Serra de Tramuntana mallorquina.

Anthony Bonner té un domini perfecte del català. «Som incapaç d'estar a un lloc no podent-me comunicar amb la gent. Ho trob una frustració. I jo veia que la gent parlava el castellà, però que no ho feia, en el poble, amb facilitat, i es perdia, en qualsevol cas, tota la riquesa, tota la personalitat de la gent». Bonner és autodidacte, va aprendre tot sol el nostre idioma, amb la popular gramàtica d'en Moll, «quan comprar la gramàtica d'en Moll era com comprar quelcom pornogràfic, o subversiu, i ho havies de fer quasi d'amagat».

La dedicació professional de Bonner, durant molts anys, ha estat la traducció i, «és clar, havia d'acceptar el que venia». Però la seva dedicació vocacional ha estat l'Edat Mitjana i és autor, entre d'altres obres, de *The Complete Works of François Villon*, d'una antologia de *Songs of the Troubadours*, com també de la versió anglesa d'una novel·la de Josep Maria Espinàs.

Fou precisament aquesta dedicació medievalista la que el va dur a descobrir Ramon Llull, del qual reconeix que «no sabia ben bé qui era».

Va tenir, també, la sort de conèixer, en el mateix poble de Puigpunyent, l'editor nord-americà de les obres de Carl Jung, el qual cita sovint Ramon Llull a les seves obres. L'editor, per tant, coneixia l'existència del filòsof mallorquí. «Va ésser la meua sort —recorda Bonner—, perquè si vas a un editor que el primer que et respon és ¿En Ramon, qui?, ja estàs perdut, pots deixar-ho anar». A partir d'aquí, començà la tasca de Bonner cap als EUA. Bonner va trametre una proposta